

^=f k s b k ` f p k = a r k = a b r p k = u b p ^ 2 p = a b = k ^ w ^ o b q k =
f k = a É = é ê Ê Ç á Å ~ Ç ç ê = ~ = j É ë ~ ë.

Propósito

Amado, respectado, adorado, ningún outro personaxe alcanzou a relevancia, a transcendencia excepcional de Xesús de Nazaret. Pero quen foi realmente? A súa figura aparece esluída nunha penumbra de misterio e de incerteza, quizais provocada á mantenta para perpetuar un prestixio que podería verse merado se descubrísemos a verdade.

Somos conscientes da súa importancia, de que mudou para sempre e fendeu en dúas (antes de / despois de) a historia da Humanidade, pero pouco sabemos da súa persoa (identidade, carácter, formación, familia, pensamento, programa...) e das condicións nas que desenvolveu a súa vida e o seu maxisterio.

O noso propósito é achegarnos a Xesús de Nazaret con datos obxectivos e, na medida do posíbel, documentados, arrombando escurantismos e falsidades. Afastarse da razón, do xuízo cabal, consagraría como veraces o dogma, a superstición ou a lenda. A Revelación –subliña Andrés Torres Queiruga– non é unha pauta que teñamos que aceptar, queiramos ou non, con independencia da xustiza e do tino dos argumentos. A Biblia é o resultado complexo de varias fontes que responden a un tempo e a un saber concretos; errado sería interpretar cuestións técnicas ou científicas ao pé da letra (Galileo foi condenado por dicir que a Terra xira arredor do Sol).

“A fe sen crítica histórica, debe ser cualificada de inxenua. A inxenuidade non é mala pero en materia de fe é perigosa. Unha fe inxenua pode non centrarse no verdadeiro Xesús e carrexar, coa mellor intención, falsas consecuencias teóricas e prácticas. (...) A fe, hoxe como onte, terá que ser intelixente e responsábel”, di H. Küng.

O Deus hebreo revélase a un pequeno pobo, Israel, e ignora a todos os demais, que tamén o buscaban na espiritualidade animista ou en deuses menores encargados de atender necesidades inmediatas. Demasiado “humano”, non escapa a desexos, sentimentos

e miserias. Indiferente á morte, non dirá até a chegada de Cristo que existe unha vida eterna á que están chamados os que mediante o arrepentimento e as boas obras a merezan. Ben ao contrario, o vello Deus de Israel proclama a vinganza e o terror sobre os inimigos:

“Cando te achegues a unha cidade para combater contra ela, proporáslle a paz. Se che responde con paz e che abre as súas portas, renderache tributo e servirate. Pero se non quere a paz contigo, se che fai a guerra, cercarala. Cando o Señor Deus cha entregue, matarás a fío de espada a todos os varóns. Mulleres, nenos, animais e todo o que atopas poderás tomalo para ti e comer do botín dos teus inimigos. Farás isto en todas as cidades que estean lonxe, pero nas de aquí non deixarás con vida a ninguén. Destruíralas por completo como o eterno Deus che manda: heteos, amorreos, cananeos, ferezeos, heveos e xesuveos. Desa maneira non imitarás as abominacións que practican e non pecarás contra o Señor teu Deus”, lemos no Deuteronomio.

Dirásenos que se trata dunha simple exhortación, que estamos ante un anacronismo propio doutra época e doutra mentalidade, que heveos, cananeos, ferezeos..., son hoxe pobos desaparecidos. Pero non hai dúbida do carácter cruel e xenófobo da proclama. O Deus anterior a Cristo arrebatase en episodios de furia (“enviarei o meu terror”...), acéndese de ira, desencadea unha peste sobre o pobo indefenso e castiga a culpa dos pais sobre os fillos, antes mesmo de naceren (a teoloxía actual explica estes desmandos argumentando que son “falsas proxeccións” de Deus, que responden a un momento no que a Revelación estaba aínda sen definir, en camiño. Pero entón teremos que concluír que os textos sagrados non son nidios, acabados, e que se van “facendo” con novas interpretacións e con achegas dos propios teólogos. Daquela, a Biblia, é palabra de Deus ou non?)

Certamente, o Deus/Pai bo e misericordioso que presenta Xesús resulta moito máis atractivo có Deus xusticeiro do Antigo Testamento. Pero deixemos a un lado a fe, cuestión particular

sobre a que non caben especulacións (vale porque si).

A nosa idea é aproximarnos a Xesús de Nazaret situándoo no seu espazo e no seu tempo. Para comprender mellor o seu significado emprenderemos unha viaxe que nos levará ao escenario do drama, ao corazón dun enigma. O percorrido polos lugares polos que andou e predicou non terá vocación exhaustiva nin sistemática, non analizaremos cada detalle, cada incidencia. Deterémonos só nos sucesos importantes e naqueles outros que sendo pouco coñecidos ou aparentando triviais resulten reveladores.

“A influencia de Xesús, aínda que parcial, é universal. A toda hora, en calquera dos continentes, nun idioma ou noutro, hai xente lendo e meditando sobre o que Xesús dixo e fixo... Nin Platón, nin Aristóteles, nin Sócrates, ninguén acadou esa forza, ese prestixio, esa autoridade”, di Argimiro Ruano.

O feito de que neste volume se conxuguen o pasado histórico e o presente actual e que se recollan experiencias procedentes de diversas viaxes, momentos e lugares, pode cuestionar a oportunidade ou a situación dos distintos capítulos pero non a vontade que nos guía: a procura do personaxe “real” despojado de enredos e fantasías; o home antes do mito.

Somos conscientes do enorme desafío que significa definir, nos seus trazos esenciais, unha figura tan difícil de aprehender e case imposible de cualificar: Xesús non é un sacerdote, nin un filósofo, nin un político... É distinto: “A tipoloxía usual non serve; provocador en todos os sentidos, rompe cos esquemas. Non pode confundirse con Moisés, nin con Buda, Confucio nin Mahoma. Ten anchuras e profundidades que os outros non teñen”, afirma E. Shweizer.

Como era física, emocional, intelectualmente? Que pensaba? Que pretendía? Quen foi Xesús?

=

açÕã ~-É=ää ÊêÇ~ÇÉ=

Durante moito tempo, a figura de Xesús de Nazaret foi considerada-

desde criterios exclusivamente relixiosos. A teoloxía das épocas patrística e medieval permaneceu allea á súa verdadeira historia, ao operar nun contexto cultural carente desa preocupación e dos medios necesarios para facer unha análise crítica.

Porén, a partir do século XVIII tratouse de entender o personaxe desde postulados histórico-científicos. O racionalismo cuestionou a fiabilidade das fontes oficiais e iniciou a busca do Xesús “home” a través de estudos esexéticos e lingüísticos, axudándose da arqueoloxía, a historiografía e outras disciplinas.

A Igrexa amosouse incómoda desde o principio ante eses estudos, e continúa a ver con receo que autores non especializados fagan lecturas e interpretacións dos textos bíblicos que poidan desviarse da liña e do maxisterio establecidos.

Ao igual que sucede con outros personaxes da antigüidade, carecemos de probas concluíntes que permitan verificar a existencia real de Xesús de Nazaret. A miúdo explícase esa carencia argumentando que non acadou no seu tempo unha importancia suficiente para deixar restos arqueolóxicos. Tampouco dispoñemos de ningún testemuño escrito directo; o documento máis antigo referido ao Nazareno, o “papiro P52”, recolle un fragmento do evanxeo de Xoán e está datado na primeira metade do século II, isto é, máis de cen anos despois da desaparición física do Mestre.

Desde o punto de vista cronolóxico, os primeiros escritos cristiáns son as cartas de Paulo de Tarso, en concreto a primeira epístola aos tesalonicenses, redactada uns vinte anos despois da morte de Xesús. Neste estado de cousas, os Evanxeos constitúen a principal fonte de información.

Un dos principais problemas é a quebra existente entre a fase oral e a fase escrita dos testemuños, o que provoca múltiples dúbidas: Xesús fala e predica nunha lingua, pero a transcripción faise noutra, de maneira que non se pode distinguir o “orixinal” do suprimido, manipulado ou engadido. E ao descoñecermos cal é a primeira versión, tampouco podemos determinar cal, das

varias existentes, resulta máis fiábel.

O renacemento das linguas clásicas no século XVI restoulle prestixio ao Novo Testamento en latín, imposto polo Vaticano como única lingua bíblica autorizada; a reforma de Erasmo prima e antepón a versión grega. Logo, as guerras de relixión, as liortas entre protestantes e católicos e as disputas entre as diversas faccións multiplicaron interpretacións e lecturas opostas, algo que antes, cunha poboación na súa maioría analfabeta e cos escritos só ao alcance duns poucos, non sucedía.

Poderemos hoxe, despois de dous mil anos e dunha inxente cantidade de libros, tratados, estudos, opinións e contraopinións, atravesar o denso pano de opacidade que envolve a figura de Xesús de Nazaret e enxergar a verdade?

Cómpre non confundir ciencia e fe. O respecto ás crenzas non impide tratar aspectos que sendo de xorne relixioso forman parte tamén da cultura universal. O contrario levaría á manipulación de ideas e consciencias aproveitándose da nosa candidez e credulidade. Acoller os dogmas relixiosos a ollos pechos significaría renunciar á capacidade primordial que nos define como seres humanos: o raciocinio, a intelixencia.

Desde esta consideración, resulta lexítimo pescudar na realidade de Xesús de Nazaret e nas circunstancias sociais e políticas que o rodearon. Negada nalgún momento, na actualidade a inmensa maioría dos expertos acepta a existencia histórica de Xesús; cousa distinta é a relevancia que tivo antes de converterse en mito, en Deus.